

# Förord

Detta decenniets andra dubbelnummer av Nordisk socialrättslig tidskrift har tillkommit under en mycket speciell vår då Coronapandemin har påverkat allas våra liv. Bortom det drabbande i att många av oss känt oro för liv och hälsa för egen och anhörigas del har även välfärdsstaten utmanats. Det har blivit tydligt att även de nordiska länderna vars välfärdsystem i många avseenden liknar varandra har intagit olika strategier och förhållningssätt. Det är också påtagligt att frågor om hälso- och sjukvårdens organisation och beredskap haft avgörande betydelse, inte minst avseende förhållanden inom äldreomsorgen. På ett övergripande plan har vikten av att myndigheters beslutsfattande grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet både tydliggjorts och utmanats. Vilken roll ska experter, tjänstemän och politiker ha – och vilken betydelse spelar rätten och grundläggande principer inom hälso- och sjukvården i denna utmanande tid? Det är inte svårt att se att socialrättslig forskning kommer att vara mycket viktig i kölvattnet av pandemin och nordiska jämförelser kommer möjligen aldrig att vara mer relevanta än nu. Vi hoppas att tidskriften kan spela en viktig roll i det rättsvetenskapliga samtal som vi ser ett tydligt behov av. I detta sammanhang vill vi tacka för det ovärderliga stöd tidskriften nyligen fått av Stiftelsen juridisk fakultetslitteratur (SJF).

Vi som redaktörer fortsätter därmed entusiastiskt arbetet med tidskriften tillsammans med alla nordiska kollegor som bidrar med texter och som granskare. Fokus för tidskriften är fortsatt socialrätt i vid bemärkelse, dvs. socialrättens alla ämnesområden – socialförsäkringsområdet, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Alla dessa områden, inte bara hälso- och sjukvården, kommer vara starkt påverkade av pandemins konsekvenser och vi hoppas på många intressanta bidrag med koppling till detta under kommande år. Vi vill särskilt uppmuntra bidrag som i sig innefattar nordiska jämförelser och/eller uppmuntrar vidare jämförelser.

I det redaktionella arbetet – och även i instruktionerna till våra granskare – fokuserar vi som nämnts i tidigare förord på att göra bidragen relevanta för en nordisk läsare, vilket innebär ett flyttat fokus från ”detaljer” i nationell reglering till mer övergripande frågor om regelverkets ändamålseffektivitet osv. Författare uppmanas att skriva på ett sätt som främjar jämförelser och dialog mellan rättsvetare med bas i de olika nordiska länderna. Vi är även öppna för specialnummer av tidskriften där en specifik fråga skulle kunna stå i fokus med nedslag i de olika rättsordningarna. Utöver granskade vetenskapliga artiklar publiceras i tidskriften rättsfallskommentarer, recensioner och debattartiklar. Vi vill uppmuntra fler sådana bidrag och tanken är att öka kunskapen och dialogen mellan de nordiska länderna. Vår förhoppning är som sagt att tidskriften ska vara ett tydligt nav i den nordiska socialrättsliga forskningen.

I detta nummer ingår fyra granskade artiklar. Lena Enqvist och Ruth Mannelqvist (Umeå universitet, Sverige) har skrivit artikeln *Mellan stolarna och utanför systemen – En rättsvetenskaplig analys av begreppen arbetsförmåga och arbetsförhet i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna*. Författarna behandlar problemet med personer som ”faller mellan stolarna” i socialförsäkringssystemet och med vilka metoder detta kan undvikas. I Norge har detta problem mötts med omfattande omstruktureringar av trygdesystemet men i Sverige betonas istället frågan om samverkan och samordning mellan socialförsäkringens olika myndigheter och delar. Artikeln påvisar svåröverskådliga och komplexa regelsystem där grundläggande begrepp som arbetsförmåga och arbetsförhet dessvärre är dåligt samordnade. Ett särskilt problem infinner sig för personer som nekas ersättningen från sjukförsäkringen och hänvisas till en arbetslöshetsförsäkring där de inte uppfyller grundläggande kvalifikationskrav.

Numrets andra artikel, *LVU – lång väg ut? Om stigbundenhet vid upphörande av tvångsvård (del I av II)*, är del I av en artikel i två delar skriven av Håkan Gustafsson (Karlstad universitet, Sverige), Sebastian Wejedal och Allison Östlund (Göteborgs universitet, Sverige). I den första artikeln introducerar författarna teorin om stigberoende (path dependency) och problematiserar vägen in i LVU liksom LVU-processens ”upphörandeskede” och artikeln är således ett bidrag till forskningen om vägen ut ur tvångsvård och en bredare förståelse av tvångsvårdens implikationer.

Artikeln *Allmän rösträtt 30 år? En tvärvetenskaplig blick på rätten till politiskt inflytande för barn, funktionshindrade och mottagare av försörjningsstöd* är skriven av Jonas Hultin Rosenberg, Anna-Sara Lind och Johan Wejryd (Uppsala universitet, Sverige). Artikeln är, som avslöjas genom titeln, ett tvärvetenskapligt bidrag till en bredare förståelse av rösträtten. Författarna redogör för normativa principer som kan förklara varför olika grupper ges eller förnekas rösträtt och presenterar också resultatet av en empirisk undersökning av allmänhetens syn på vem som ska få rösta (och inte rösta). Bidraget understryker rösträttens funktion som ett centralt element i socialt deltagande och därmed beståndsdel i hur medborgerliga och sociala rättigheter kommuniceras och förverkligas.

Numrets sista granskade artikel, *Diskriminering när barn placeras i familjehem*, är skriven av Tormod Otter Johansen (Göteborgs universitet, Sverige) och behandlar frågan om vem som är ansvarig för att barn inte utsätts för olovlig diskriminering när de placeras i familjehem. Artikeln uppmärksammar särskilt det faktum att privata aktörer fått en ökad roll inom området och deltar inom barnavårdens alla delar; placering, tillhandahållande och stöd till familjehem.

Numret innehåller en rättsfallskommentar – *Norsk barnevern for Den europeiske menneskerettighetsdomstol* – som fokuserar på några av de många norska barnskyddsärenden som prövats av Europadomstolen under senare år. Den är skriven av Karl Harald Søvig och Marit Tjelmeland (Universitetet i Bergen, Norge). Detta är en intressant och viktig kommentar för läsare från alla nordiska länder då det sätter ljuset på den svåra intressebalansering som är för handen i barnskyddsärenden i alla barnskyddssystem och inte minst intressant med tanke på den debatt som pågår i Sverige idag när det gäller placerade barns rättigheter. Kom-

mentaren relaterar därmed också tydligt till artikeln av Håkan Gustafsson, Sebastian Wejedal och Allison Östlund i detta nummer.

Slutligen innehåller numret två recensioner. Den första är skriven av Pernilla Leviner (Stockholms universitet, Sverige, tillika redaktör för tidskriften) och avser en anmälan av Anna Holmqvists avhandling *Integritet på undantag? En studie av barns röst i patientlagen och patientorganisationer*, framlagd vid Ersta Sköndal Bräcke högskola, Stockholm, januari 2020. Den andra recensionen är skriven av Annika Rejmer (Uppsala universitet, Sverige) och avser en anmälan av Lotta Wendels avhandling *Dokumentation, profession och hälso- och sjukvård. Rättsliga perspektiv* som försvarades vid Malmö universitet under 2019.

Pandemin har dessvärre satt käppar i hjulet för den planerade nordiska konferensen som kollegorna vid forskningscentret Welma vid Juridiska fakulteten, Köpenhamns universitet hade inbjudit till i september i år. Vi hoppas att konferensen kan gå av stapeln så snart som möjligt, förhoppningsvis redan under 2021.

Stockholm, Uppsala och Göteborg, juni 2020

Pernilla Leviner, Anna-Sara Lind och Thomas Erhag

# Innehåll

## PEER REVIEW-GRANSKADE ARTIKLAR

**Mellan stolarna och utanför systemen – En rättsvetenskaplig analys av begreppen arbetsförmåga och arbetsförhet i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna • 9**

LENA ENQVIST och RUTH MANNELQVIST

**LVU – lång väg ut? Om stigmundenhet vid upphörande av tvångsvård (del I av II) • 37**

HÅKAN GUSTAFSSON, SEBASTIAN WEJEDAL och ALLISON ÖSTLUND

**Allmän rösträtt 30 år? En tvärvetenskaplig blick på rätten till politiskt inflytande för barn, funktionshindrade och mottagare av försörjningsstöd • 71**

JONAS HULTIN ROSENBERG, ANNA-SARA LIND och JOHAN WEJRYD

**Diskriminering när barn placeras i familjehem • 97**

TORMOD OTTER JOHANSEN

## SOCIALRÄTT I HÖGSTA INSTANS

**Norsk barnevern for Den europeiske menneskerettighetsdomstol • 133**

KARL HARALD SØVIG OG MARIT TJELMELAND

## RECENSIONER

**Anmälan. Anna Holmqvist, Integritet på undantag? En studie av barns röst i patientlagen och patientorganisationer, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Stockholm, 2020 • 147**

PERNILLA LEVINER

**Anmälan. Lotta Wendel, Dokumentation, profession och hälso- och sjukvård: rättsliga perspektiv, Malmö universitet, 2019 • 157**

ANNIKA REJMER

**Författarpresentationer • 163**

Denna digitala version är nedladdad från [lawpub.se](http://lawpub.se)

Den licens som tillämpas för de verk som finns på lawpub.se är Creative Commons CC BY-NC 4.0. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här:

<https://creativecommons.org/licenses/bync/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>